

DEBRECZENI SZEMLE

IRODALMI, SZINHÁZI, ZENEI ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI HETILAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 12 korona.
Fél évre 6 „
Negyed évre 3 „
Vidéki előfizetők bélyegköltsége egész évre 2 K.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

SZATHMÁRY ZOLTÁN.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Piac-u. 71. szám.
(Schwartz-ház) II. emelet, feljárt I. fölépcsőn.

Hirdetések feladhatók a városi nyomdában Dózsa
György lap-metteur kezeihez is.

Művész-háboruságok.

— Szinigazgatók polémiája. —

Csak nemrégem emlékeztünk meg arról, hogy milyen visszatetsző a közönség előtt az a marakodás, melyeket a művészet szolgálatában állók folytatnak egymással, azok, akik az örök szép, örök nemes szóban, írásban és képben való dicséretére vannak hivatva, vagy legalább is úgy érzik, hogy predestinálva vannak arra, hogy érvényt szerezzenek eme gyönyörűséges fogalmaknak.

Író, hírlapíró, színész festő és zenész az emberiség *ideálijuzusából* szépért, nemesért való rajongásából, lelki gyönyörűség iránti hajlandóságából élnek. *Lelki szükségletek* kielégítésére hivatottak, mint a különböző vallások papjai, lelkészei. Titokzatos, rejtelmes illúziók veszik körül őket, a művészetek birodalmába sorozottakat, kiválókat, kevésbé kiválókat egyaránt. Amolyan rajongásig fokozott misztikus tisztelet glóriája fogja körül őket, mint például a latin ajku papot. A színészeket általában Thália papjainak is szokta emlegetni a legközvetlenebbül ható művészetért legjobban rajongó közönség.

Valami csodálatos varázslatos elfogultsággal gondol a legtöbb ember a színházi rivalda-lámpákon tul levő birodalomra, ahonnan Rostás főkapitány még a rokonfoglalkozásu írókat, hírlapírókat is kiüldözte, az illusztrált lapokban is csak bizonyos diskrecióval bemutatott író-szobákra, festő-termekre, zeneművészek tuzskulanumaira stb.

Azaz, hogy így volt ez régebben s így kellene lennie ma is. . . .

De ma már nem így van. . . .

És ennek nem a közönség az oka, hanem a művészetek különböző ágainak szolgálatában levő művészek s magukat művészeknek kvalifikált muzsafiuk.

Csak a napokban talpaltunk rá a debreceni nyiltterező, folytonosan marakodó zenetanárok egyik-másikának örökös tyukszemeire, nem is szólva a hírlapírói háboruságokról, amelyekben voltaképen soha sincs *győző* csak *legyőzött*, mert hiszen ki-ki a saját lapjának közönsége előtt a meglevő érdemek elismerése nélkül keni hírlapírotársa egyéni becsülete a kulimázt s a közönség mindenik sajtóháboruban csak *bemázolt hírlapírói becsülettel* találkozik, anélkül, hogy a tisztára mosottról valaha említést tenni bármikor is olvasna.

Most azután a debreceni színház belső életéből való, apró, a nyilvánosságra csak illúziók széttépésére alkalmas eseteknek a sajtóban való indokolatlan szellőztetése után, két szintársulat a maga teljes egészében rugta össze a patkót, egy csere-vendégszereplés alkalmából. A debreceni és nagyváradi.

Persze mindakét társulat a sajtót használta ki a háboruság céljaira, természetesen az egy igaz és örök művészet érdekében. És színházigazgatók, primadonnák szaporán vagdosták egymás fejéhez a

milliméterekig érzékeny becsületet érintő gorombaságokat s olyan kulissza-történeteket elevenitenek fel, amelyek egyáltalán nem alkalmasak a művészetek iránt táplált illúziók ápolására. És mindezt tették hiába!

Mert ugyebár a közönségre egyáltalán nem tartozik más, csak az, hogy mennyit nyujt 3 koronaért vagy 40 fillérért egyik és másik társulat annak, aki előbbi összegért támlásszék, utóbbi piculakért karzatjegyet vált magának.

A debreceni közönség nyugodtan aludt a mult esztendő május havában azért, hogy a nagyváradi szintársulat nem vendégcserepelt nálunk s viszont, legalább tudunkkal Nagyváradon se evett oltatlan meszet s ivott rá lugkóoldatot egyetlen színházlátogató sem azért, hogy a debreceni szintársulat nem játszott a Szigligeti színházban.

Most se a közönség találta ki ezt a vendégcsere-szereplést, hanem a szinigazgatók valamelyike, lett-legeyen az akár Zilahy, akár Erdélyi.

A terv vagy sikerül és ekkor a szinigazgatóknak van belőlük haszna, vagy nem, akkor épen semmi kára sincs belőle a két város színházlátogató közönségének.

Hogy mi a véleménye egyik szinigazgató urnak a másik szinigazgató kollegájáról, az igazán mellékes. Hogy a szinigazgató urak *Fogadj Isten!-nel* vagy *Törjön ki a nyakad!-dal* köszöntik-e egymást, az igazán mellékes körülmény mindenképpen, de egyáltalán nem befolyásolhat senkit annak elbirálásában, hogy a Leányvásárban Zsigmondy Anna, vagy Borbély Lili játszik-e jobban. Hogy Zilahy Gyula pénzért kölcsönzi-e oda az ő nagyhirű, vagyont érő diszleteit, vagy kölcsöndij nélkül, az igazán nem jön beszámítás alá annak eldöntésénél, hogy vajjon ugyanő, mint művész, a Ligeti Lajos árván hagyott szerepében tud-e művészt produkálni a nagyváradi közönség előtt.

Ha Erdélyi ur haragot tart Zilahy urral, az igazán annyit tartozik 'a közönségre, minthogy én miniszteriális papirosra írom-e e sorokat, vagy a Hungária kávéház levélpapirosára. Ha engesztelhetetlen a haragja, akkor nem lép vele csere-viszonyba. Pont. A debreceni közönség nem kap nagyváradi ensemblét és a föld szépen forogni fog tovább, minden zökkenés nélkül, mint ahogy forgott akkor is, mikor még eme fizikai ténykedését tagadták.

De ilyen vaskos indiskreciókkal megindokolni azt, hogy miért nem játszhatik Zsigmondy Anna Debreczenben s ugyanakkor Borbély Lili Nagyváradon, az igazán nem lehet célja az alakító művészet irányítására hivatottak igazgatói működésének, de igenis nagyon alkalmas arra, hogy a művészi ambíciókba vetett s az utóbbi időben nagyon megingott reménységeket, nem is szólva az illúziók megtépázásáról, kiölje a hívó lelkekből.

Ha nem tanulunk meg megbecsülni egyes dolgo-

kat, hogy kívánhatjuk, hogy bennünket is megbecsüljenek. Legyenek arról úgy Zilahy, mint Erdélyi urak, — mint olyanok — meggyőződve, hogy a közönség csak azt a rosszat hiszi el róluk, amit egymásról megírnak, ellenben az öndicsőítésekre semmit sem ad. Mert azért még nem csodáltak meg senkit, hogy egyenesen jár, de kineveti a tömeg, ha hét az utcán hétszer orra bukik, különösen ha hét másik embertársa buktatja képesfelükre őket.

Sok szóbeszéd esett már a római katolikus vallás szertartásainak latin nyelvű kiszolgáltatásáról. Egy kötet könyvtárt irtak már ellene. Én nem törölném el soha egy meghalt művelt nemzet zengzetes szép nyelvét az egyház szolgálatából, mert a lélek költészete megkivánja a rejtelmeket, titokzatosságot s átszellemülten hallgatja a hívő lélek az oltár felszentelt szolgájának ajkáról a titokzatos értelmű szavakat.

A művészetek szolgálatában állóknak is meg kellene tartaniok a személyüket körüllegő varázs titokzatos hatalmát s a Derblay Fülöpöknek, nagy szellemű Bánk bánoknak nem szabadna pörére vetközteni a lelkieket a közönség előtt, egymás emberi gyarlóságaival traktálni a sok csalódáson keresztül ment emberi lelkeket.

Spectator.

AZ ÉJSZAKÁBA.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: SAS EDE.

*Hova rohansz velünk, villámvonal?
A nap leült, vak éj borult a tájra,
Csatolva, mennydörögve zúgysz belé
Az éjszakába...*

*Már nem nevet rám a kék tengerár,
Rózsás partok, aranyerdők búbája...
Messze mögöttem úgy maradtak el,
Mint szívem ifjusága...*

*Hova is futunk unos-untalan?
Hogy nincs sehol, sehol se maradásunk?
Hogy üz a vér, hogy csal messze a cél,
Sohsem pihen a vágjunk!...*

*De vérünk láza, vágjunk lobogása
És minden hajsza, — mindhiába!
Sötéten katógja a zord kerék:
Megyünk az éjszakába...*

Bucentaurus.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: Erdős Renée.

Sokáig nézett egy pontra le, a földre és ahova nézett, ott hirtelen megmozdult valami, egy állat, egy csunya szörnyeteg, egy óriásbéka...

Nagyot kiáltott és fölébredt.

Amennyire az álomtól megijesztett s a láztól összezavart kis agya tudott: elkezdett gondolkodni.

— A gyertyák égnek az asztalon és nincs a szobában senki. Az öreg Marietta bizonyosan elaludt valahol. De hol van Jane, a szobaleány? Micsoda világosság az odakünn a vizen? Kiabálnak és énekelnek. Tudom már. Ma van a Redentore ünnepek

harmadik napja. A mama Luigi ural elment a fölvirágozott és lampionos gondolán, ki a Zeccára, tudom. Jane odavitt az ablakhoz, hogy lássam. A mamán nagy fehér köpeny volt és integetett nekem a kezével. Luigi ur háttal volt fordulva és az asztalon szendergett, mert ma künn vacsoráznak a vizen. Aztán Jane elment, de előbb adott levést és azt mondta: jövőre ne legyek beteg, ha a Redentore ünnep lesz s akkor én is elmehetek a lampionos gondolán mamával.

És Luigi ural bizonyára. Ezt is akarta mondani, de nem mondta. Aztán elment és bejött Marietta az öreg. Ezt az öreg nőt — Isten ezért talán meg fog büntetni — én nem szeretem. Luigi urnak a dajkája volt és mindig tegezi. Nálunk Angliában a dajkák nem tegeznek még a kis gyermekeket sem. Én sem türném. Mindjárt meg akart simogatni, de elkaptam a fejem. Goromba akartam lenni hozzá, de eszembe jutott, hogy később elmondaná Luigi urnak, Luigi ur meg a mamának. Kikapnék. Azt mondtam, álmos vagyok: hagyjon aludni. Lehet, hogy elment és lefeküdt.

A Guidecca felől taracklövés hallatszott. A kis fiu felült az ágyán és figyelt.

— Ágyuból lőnek bizonyosan. Milyen kár, hogy fáj a torkom és nem lehetek ott. Bizonyosan annyi kivilágított hajó van ott, mint tavaly és a zene szól és mindenki énekel. Ha legalább egy kicsit láthatnám.

Megint visszafeküdt és tovább gondolkozott.

— Már lehet tizenegy óra. Nem látom az órát, mert messze van. A mama és Luigi ur csak későn jönnek haza. Szeretném megvárni őket. Hátha a mama bejön és megcsókol. De ez nem bizonyos, mert lehet, hogy fáradt lesz. Csak itt volna a könyvem, hogy olvashatnék, de ahhoz még sötét van.

A kis fiu türelmetlenül fészkelődött ágyán és keservesen nyöszörgött egy kicsit. A szoba meglehetősen sötét volt, a butorok árnyai a falon látszóttak s a két gyertya a nagy mozaik-asztalon néha meglobbant, magasra nyuló lánggal, amint a hüs éjjeli szellő az ablak függönyét fölemelte kissé. Marietta valóban aludt a szomszéd szoba diványán, a szobaleány pedig kimenőt kapott erre az estére a szakácsnővel együtt. A házban a portáson és az öreg asszonyon kívül senki sem volt.

A beteg fiucska amint lázasán hánykolódott: megbánta már és bocsánatot kért Istentől, amiért Mariettát nem szereti. Most örült volna, ha bejön és mesél neki veneziai történeteket. A doge-koronázásról, a Santa Borbora meuyasszonyokról és a Bucentamosról, különösen erről. Az öreg Marietta, igaz, hogy ellenszenves nő, de gyönyörűen tud mesélni a Bucentaurosról s ez volt az egyetlen dolog, ami Harry Veneziaival, a különös és félmelmes várossal kibékítette. Mert minden nyáron, mióta csak az édes apja meghalt: eljöttek ide Londonból és először a kis fiu nagyon furcsán érezte magát itt. Félt a víztől, különösen este, a sötét sikátorokból mintha sikoltásokat hallott volna. Bizton hitte, hogy ott rablók járnak, akiknél mindég tőr van. Ezenkívül pedig nagyon magányosan is érezte itt magát. Az anyjával keveset lehetett csak együtt, mert ő Luigi ural folyton a templomokba és muzeumokba járt. És ha otthon volt is, Luigi ur állandóan a közelében volt, az ő palotájában laktak, együtt étkeztek vele. Ő volt a mamája legjobb barátja. Harry mindazáltal úgy volt vele, mint Mariettával, a gyermekek különös ösztönénél fogva, egy hatalmas ellenséget látott benne, aki elharácsolja tőle az anyja szeretetét. Az anyja

pedig, a gyönyörű, karcu asszony, a halántékán azzal az egyetlen ősz hajfürttel, talán jobban szerette Luigi urat, a szép olasz embert, mint a kis fiát Harryt. A gyermek ezért néha sirt, bár nem tudta, hogy ezért sir, csak mert magában volt, nem törődött vele senki és szomorú volt, gyakran fogta el a kétségbeesés. S ilyenkor a halott apja is eszébe jutott, aki jó volt, szép volt és mindig vele foglalkozott. Ha ő élne: Luigi ur nem volna a mama legjobb barátja, nem jönnének ide Veneziába, a szomorú városba, minden nyáron és ő nem feküdne itt magában, beteg egy nagy homályos szobában, elfeledve, elhagyatva, szeretetlenül.

Hanem a Bucentaurus...

Most megint eszébe jutott a gyönyörű nagy hajó, diadalmas dogék pompában uszó hattyuja, amint száll a kék vizeken. Látta rajta a fejedelmi pompát. A nagy palástu férfiakat. Látja a dogét ülni tanácsosai közt, az aranyos süveg a fején és hermelin köpenyét kis néger fiúk teregetik szét a szőnyegen. A néger fiuknak kicsi kardjuk van és piros ruhájok. A lábukon pedig csengős cipők. A halyó orrán ott ül egy pompás arany-szobor, a ragyogó Velencei jelképe, akit megkoszoruz Kelet gazdasága. És ötven evező csapkodja egyszerre a vizet. Most, most mindjárt beleszapja a doge a gyűrűt a tengerbe.

A feje égett a kis fiúnak, nem tudott többé másra gondolni, csak erre a képre.

A doge áll a hajó elején és kezében a gyűrű. Akkor megszólalnak az Arsenal ágyui. Ágyuk, igen és hatalmas dördüléssel rázzák meg a levegőt. A A zene szól, a sokaság ujjong, a doge beszélni kezd. Megvan! A gyűrű lenn fekszik a tenger fenekén.

Akkor a tömeg megfordul és siet vissza a Lidórról. Száz bárka, ezer gondola jön színes lobogókkal visszafelé. A vizet elborítják a bárkák után uszó gyönyörű szőnyegek. Jön, jön! A parton sok ezer ember áll és vár. Mind ujjong és tombol az örömtől. Mindenki látni akarja a hajót. Az anyák feltartják gyermekeiket. Ott! Ott! Nézd! Az a Bucentaurus! És csak ő ne látná, a szegény kis Harry! Amiért beteg fekszik? Nem. Azért is fölkel, s odamegy az ablakhoz és kinéz. A Zecca felé fog jönni bizonyosan. A Redentore előtt fog elmenni. Vagy talán be is megy a templomba imádkozni.

Nem birt tovább az ágyban maradni. Fölkelt és a homályos szobából átment egy másikba, ahol teljesen sötét volt. Aztán egy harmadikba, egy negyedikbe, végül egy folyosót talált, amit egy nagy bronz-mécs csak gyöngén világított meg.

— Oda kell mennem — gondolta magában — Ott van egy szoba, amelynek az erkélyéről jól láthatok mindent.

Nagyon gyöngé volt. Alig tudott járni, a verejték ütött ki homlokán és a fogai vacogtak a láztól. Meztláb amint végig ment a hideg márványon: azt hitte, most rögtön összeesik és meghal. Előbb azonban látni akarta álmai álmát, mesék csodahajóját, a gyönyörű nagy hajót, látni akart.

Nagy nehezen ki tudta nyitni az erkélyre nyíló ajtót és kilépett. Vakító fény közepette találta magát. A víz mintha maga is égett volna, a part csupa sugár. Ezrével járnak a hajók a vizen. Egyik kisebb, másik nagyobb, de mind, mind csupa fény és valamennyin énekelnek.

— A doge beledobta a gyűrűt a tengerbe és most jön visszafelé, gondolta magában.

A Redentore templom előtt nagy diadalkapuk álltak. A Lagunán végig hid volt verve egészen a

Palazzo Ducaléig. Azon jön a doge. A virágos, lampionos hidon jön.

És valóban, a tulsó partról megindult egy nagy hajó, fáklya világgal, óriási fényben és lobogó zászlókkal, hangos zenével jött a Redentore felé.

— Most, most látni fogom — ujjongott a kis fiú és előre hajolt az erkély rácsa fölött, hogy jobban lásson.

S a hajó jött felé. Lázás képzeletében már látta rajta az embereket. Az ötven evezőlapát amint csapdosta a vizet! Ott van Venezia aranszobra és — szentséges ég! ott áll a hajó orrán legelől a doge és int felé. Integet és olyan ismerős az arca! De hiszen az a fejedelem a gyönyörű palástban az ő édesapja! Ime, tudta, hogy egyedül van itthon, hát eljött hozzá a gyönyörű hajón. Bizonyosan föl akarja venni őt is.

— Apám, apám! — akarta felé kiáltani, de a torkán elakadt a szó. A hajó pedig mindjárt tovább megy, eltűnik és nem jön vissza.

— Apám! Apám!

Fölkapaszkodott az erkélyre és akkor egészen közel látta magához a hajót.

— Itt van — volt utolsó gondolata és egy boldog kiáltással ugrott le az erkélyről, át a hajóra...

...Az egyik gondolán elnémult az ének.

— Valami csobbant a vízben — mondta egy férfi.

— Madonnám! itt uszik valami fehérség, sikoltott egy asszony.

Utána nyultak, kihuzták.

Egy kis élettelen gyermektést volt, amelyből a lélek elrepült és azóta száll valahol a Bucentaurus hátán, a kék vizeken, sugaras levegőben, a boldogok hazája felé.

HANGULAT.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: FODOR VIKTOR.

*Tavaszi éj van. Az eltemetett
Ábrándok, régi álmok szárnyra kelnek,
Lombok susognak halk dicsőenket
Az új tavasznak, az új szerelemnek.
Zenét hallok: a csók, a vágy dalát,
Minttha szerelmes manók énekelnek
Az epedő, a lány melódiát.
A dalos tündért hiába keresnéd,
A tavasz hangja szól: a némaság.*

*Csókról mesél e nagy, szent némaság,
Mely elmúlik és új életre támad,
Melyben ott rejlik egy egész világ:
Kin és gyönyör, a boldogság, a bánat.
A szív elrepül az álomvilágba
E feltámadás néma ünnepén:
Fakadó rügyek, csókok tavaszába'
Mért tünődöm egy régi, bús mesén?!
Miért, hogy az elmúlást érzem én?!*

Az élet sokkal fontosabb, semhogy komolyan beszélhetnénk róla.

*

Az első kötelességünk az életben oly művésziességek lennünk, amint csak lehetséges. Hogy mi a második kötelességünk, azt még senki fel nem találta.

KRÓNIKA.

Nadrág és a tudomány.

(—ély.) Azt már hallottuk, hogy vannak olyan nagyon okos emberek, akik a ködmönük ujjából rázák ki a bölcsességet, a nadrágnak és a tudománynak szerves összefüggését azonban csak most sütötte ki a budapesti egyetem tanári kara.

Való igaz ugyan, hogy a magyar egyetemeken és akadémiákon mindmostanig csakis az erősebb nemhez tartozó professzorok állották és állják körül a tudományosságunk híves patakját, melyből sokkal több nagyképűséggel, mint hozzáértéssel juttatnak egy néhány cseppet azoknak a szerencsétleneknek, akik a szellemi proletárok nyomorgó tömegét hivatják szaporítani. Azonban ugyancsak a mai napig nem merték hivatalos formában kimondani, hogy a szoknya az a lánggallos, amely viselője számára lehetetlenné teszi az ugynevezett tudomány hirdetőinek táborába való bejutást.

Hálátlan mesterség volna Láng Margit dr. egyetemi magántanár habilitációjának megtagadásával kapcsolatban a két nem egyenjogúságát fejtegetni, avagy arról csevegni, hogy a szellemi képességek dolgában van-e különbség nő és férfi között. Ennek a megállapítását hadd végezzék el a feministák, meg a „hosszu haj, rövid ész“ elméletét valló maradiak.

Most csak az a kérdés: mi köze a nadrágnak a tudományhoz és viszont. Hiszen úgy tudjuk, hogy a tudományos képességek az agyvelőben székelnek, az anatómia szerint pedig az emberi testnek egészen más helyén székel az agyvelő, mint ahol a nadrágot szokás viselni.

Az egyetem bölcsészeti fakultása és teljes kari ülése egy szóval sem emelt kifogást Láng kisasszony egyetemi professzori rátermettsége ellen, csupán a szoknyás mivoltát nehezményezte.

Szánalmas és nevetséges ez a vaskalaposságra valló határozat. Egyben lealázó is. De nem a nőkre nézve. Sőt. Mi férfiak, az erősek, szégyelhetjük miatta magunkat. Az a látszata ennek az ügynek, hogy a budapesti egyetemnek jórészt csak szerencsés összeköttetések, hatalmas protektorai által tudós tanárai, politikai babérokra áhító sarlatánjai nem merik fölvenni a versenyt egy leányzóval, akiben kicsucsondnak azok a jellegzetes tulajdonságok, melyek a tudományos pályákon haladó nőket olyannyira jellemzik. Ezek: lankadatlan szorgalom, nagyszerű lelkiismeretesség, az élet minden más élvezetének háttérbe szorítása, ami a tudomány művelésén kívül esik. Aki lángész, az nem való egyetemi tanárnak, mert az sokkal értékesebb munkásságot fejthet ki: a tudomány önálló művelését. Az ilyenek csak néhány kiváló tanítvány való, nem pedig csak átlagos műveltségre törekvő hallgatók tömege. Százszor többet ér egy pedáns, lelkiismeretes, szorgalmas professzor, mint a saját nagyságát bámuló és bámultató, legtöbbször csak beképzelt lángész. Ezzel nem mondjuk, hogy Láng Margit dr. nem lángész — nomen est omen, — de hogy rendkívül törekvő professzor lett volna, az bizonyos. Már csak azért is, mert a feminista-világ minden mozdulatát élénk figyelemmel kísérte volna. Meg azért is, amiért a női tisztviselők sokkal szorgalmasabbak, megbízhatóbbak férfi kollegáinknál.

Ime, itt nyugszik békében az a bizonyos kutyuska. Attól félnek tanár uraimék, hogy a tultengő önértéket s minél kevesebb önfeláldozó munkásságot hirdető szimbólum, a nadrág nem bírná ki a versenyt disz-

kréten suhogó riválisával, a lelki finomságokat, hencseregéstől mentes munkásságot képviselő szoknyával.

Körülbelől ilyenfajta érveket hangoztatott a debreczeni jogakadémia professzora, Jászi Viktor, amikor a városi közgyűlésen védelmébe vette Debreczen Bodá-jának fejtetőre állított szabályrendeletét a kávéházakról és vendéglőrökről. Jászi tanár ur is szükségét érezte annak, hogy morozus pincérek helyett bájos női kacsók hozzák elénk kávéházban a piccolót, étteremben a sört, de csak este nyolcig. (No, mert a gyöngé nő erényére és egészségére — megárt az éjjeli munka — mégis csak nekünk, férfiaknak kell vigyázni.) A szabályrendeletnek ezt a pontját is elfogadta a közgyűlés, már most csak az a kérdés, hogy ugyanilyen hatásos módon akarná-e, képes volna-e Jászi Viktor ékesszólását érvényesíteni, ha pl. Láng Margit dr.-nak debreczeni jogakadémiai, avagy egyetemi tanárrá választásáról lenne szó.

Azt hisszük, ez nem is kérdés. Abba még csak belenyugszunk, ha muszáj, hogy a nők pincérek is lehessenek, de egyetemi tanárok? Hát még mit?

GYÓNÁS.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: SZILÁGYI GÉZA.

*Szivem lehet hogy féregrágtá már,
S minden gonoszság benne drága vendég,
De oly pazarlón, oly osztatlanul,
Mint most neked, nem adtam senkinek még.*

*Vágyam lehet hogy kinosan epés,
Hörgő szavának nincsen semmi bája,
De senkit oly vadul még nem ölelt,
Ahogy feléd most karjait kitarja.*

*Magam lehet már földult rom vagyok,
Pogány templom, min pusztulás erőt vett,
De hol még legtisztább ottárom áll,
Egy nőnek sem áldoztam ott előttd . . .*

Majerszky Mihály.

A Debreczeni Helyi Vasut első villamos éve.

A Debreczeni Helyi Vasut Rt. s. a. g. most készül olyan közgyűlésre, amelyen a vasut villamos üzemre való átalakítása óta beállott változott viszonyokról érdemlegesen beszámolhat a részvényeseknek.

Hogy üzleti szempontból milyen eredménnyel zárja a lapokban közzétett mérlegét, nem tartozik csak az anyagilag érdekelt részvényesekre, mi itt más szempontokból állítunk mérlegét a vasut első villamos esztendejéről.

1911. évi március hó 16-ikáról számítva az évfordulót, mi egy teljes év eredményéről számolhatunk be, előre is kijelentve, hogy bár minden intézményünk képes lenne arra a színvonalra emelkedni, amelyen a mi villamos vasutunk úgy a forgalomnak megfelelő, gyors, kényelmes közlekedést, aránylagosan jutányos menetdíjait, mint a köztisztasági, közrendesszeti és különösen dicséretreméltó *közbiztonsági* viszonyokat tekintve.

Ha visszatekintünk az elmúlt év krónikájára, egész tárgyilagossággal, minden mellétekintetek nélkül állapíthatjuk meg, hogy a debreczeni villamos vasut, mint közintézmény, minden tekintetben feladata magaslátán áll.

Reményeinken felül gyors a közlekedésben, ami annak tulajdonítható, hogy egy év alatt új *közönséget*

nevelt ez a vasut magának. Nem szólunk itt a páratlanul bevált *csapóutcai* szárnyvonalról, jóleső örömmel állapítjuk meg a vonat nekilendült népszerűségét a fővonalakon, ami a gyors közlekedést indokolta teszi üzleti szempontokból is.

A fűtőcának igazi nagyvárosi arculata lett, mióta a villamos üzem életbe lépett s Debreczen fokozatos nagyvárosiassá fejlődése a falusias milióból; a külsőségeket tekintve és nem szólva a fellendült építkezési kedvtől, elsősorban a régi gőzskatulyák végérvényes felretételének idejétől számítható.

Nem tagadható el még azok által sem, akik Debreczen eladósodásától rettegeve, olyan gyakorta vetik a városi tanács szemére azt a hozzájárulást, amelyet a város, mint szubvenciót fizet a Rtársaságnak, hogy busásan megéri a közönségnek ezt a pénzt, az a nyugodt öntudat, hogy annyi sok gyarló intézménye közt legalább a villamos közlekedése mintaszerű. És ez a megnyugtató tudat különösen fontos lehet akkor, mikor a főváros villamos közlekedése egymásután, napról-napra dobja felszínre a leggyalázatosabb botrányokat, mikor három nap alatt közel 30 vasuti szerencsétlenségről számol be a budapesti krónika, egész életükre nyomorékká zuzottaktól a 30–40 százalékiban holtra gázoltakig.

Ezzel szemben a debreczeni villamos vasut egy teljes évi balesetének száma szóba se jöhet. Egy halálos elgázoláson kívül figyelemreméltó karambol nincs feljegyezve a vasut krónikájába. Be lett bizonyítva, hogy itt is az áldozat volt a hibás.

És ennek a mintaszerű intézményünknek az élén áll Majerszky Mihály, akiről az alábbi statisztikai adatok után felesleges bővebben megemlékeznünk. Kötelessége teljesítését illetőleg példát nyújt ennek a tetőtől-talpig munkaszerető szakembernek a működése.

A mai tülekedések korszakában, mikor divat lett mindent gáncsolni, kicsinyelni, lenézni, mikor egyesek elvitathatlan fölényességétől félve, irigykedve egyik ember olyan fukarul bánik arra érdemes embertársra dicséretétől, jól esik e heti krónikánkban elismeréssel adóznunk Majerszky Mihálynak, akinek neve össze van forrva a helyi vasut új, modern, boldogabb korszakával.

Szemlélsz.

Torztükörben.

Hasznos ötletek.

Aldersbotban kísérletet tettek szívérványszínre (vörös-sárga-kék) festet ágyukkal, melyek már kis távolságból teljesen láthatatlanok voltak.

A.: Hallotta? Mi mindent ki nem találhatnak a hadseregnél! Szívérványszínre festik az ágyukat s így nem lehet látni. Nagyszerű! Mi?

B.: Ühüm!

A.: Nemsokára szívérványszínű tüzekek fognak szívérványszínű lovakon szívérványszínű ágyukat vontatni, szívérványszínű huszárkaplárók szívérványszínű sarkantyukat pengetni, szívérványszínű bakák fognak szívérványszínű libacombért szívérványszínű szakácsnét ölelgetni, szívérvány...

B.: (ordít) Hallja, ne szívérványozzon itt, mert megbicskázom! Maga... maga állat!...

A.: (titokzatosan) és az egészben az lesz a nevezetes, hogy nem lehet látni!

B.: Nem lehet látni? — Paperlapap! — Azt könnyebben elérik egy kis köddel!

A.: Miféle köddel?

B.: Egy kis chlumi köddel. Azt már úgy is ismerik a mi hadseregünkben!...

A.: Apropos köd! — hát nem egyszerűbb volna ködszínre festeni a hadfiakat. Ez igazán jó ötlet!... Rückverzkonzentrierung mars! — kiált majd a ködszínű finánc ellentengernagy.

B.: Milyen az a ködszín?

A.: (Elkomorodik.) Persze, persze! — Hát feszük be vizszínre. Ez még a legjobb. Nagyszerűen fog festeni egy átlátszó bakagenerális! Mi?

B.: (Gyanusan nézi.)

A.: Egy egész hadtesten úgy át lehet majd látni, mint... mint a pinty. Azután ha megrokkann a baka, lesz belőle konyhaablak, főhadnagyból tükörablak, ezredesből kávéházi ablak, (lelkesebben) generálisból...

B.: (Csendesen besurran egy kapu alá.)

A.: (Hangosan magyarázva tovább sétál a kórház felé...)

A divat változásai.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: **Károlyi Gyula.**

Az emberiség gondolkozása, hangulata és izlése napról-napra változik. A realizmus fejlődésével az ember öntudatlanul is törekszik a világpolgáriasság felé s ma vagy holnap oly szokásokat sajátít el, amelyek még tegnap ismeretlenek voltak előtte. Ezt a gondolat-, hangulat- és izlésváltozást, ezt a szenvedélyes törekvést minden után, ami új és szokatlan, ezt az utánzását mindennek, ami idegenszerű, — nevezzük divatnak.

A divat nem csupán az öltözködésben, hanem általában az élet minden jelenségében — a legnagyobbban úgy, mint a legparányibban — egyaránt megnyilatkozik. Művészetben, beszédmodorban és mindenben folytonosan az új, eredeti formákat keressük és azokat utánozzuk.

A közhasználatban azonban a „divat“ szót rendszeren csak az öltözködés módra alkalmazzuk; mert bizonyos, hogy a divat a legintenzívebb módon a ruházatban jelenik meg előttünk. Ez természetes is.

A kortársakban mindenkor tulnyomó a közös izlés és jellembeli vonás. Ez a közösség állapítja meg a kor szellemét, s aszerint fejlesztik a divatot és így válik a divat nem az egyesek, hanem a korszakok jellemének kifejezőjévé.

A XVI. században az olasz izlést követte az egész művelt világ. Olaszországból indult ki ekkor minden szép és jó, amelyek könnyen meghódították a lelkes emberiséget, mikor még a levegőt is üdeséggel telítette a nagyszerű renaissance ujjaélesztő szelleme. S divatja mutatja, minő gazdag volt ez a korszak minden tekintetben.

Egy századévvvel később a spanyol nép elhatalmasodik a kontinensen és dominál a vizeken. Két-ségkívül Spanyolországot bámulja egész Európa s ekkor ötlük szemébe sok minden, ami megtetszik izlésének. Így lép föl a XVII. században a ceremóniás spanyol divat, amikor az öltönyök ép oly feszesek, mint az emberek érintkezési modora.

A következő század már a francia gloirenak kedvez. Frankhon rohamosan emelkedik fölfelé, föl egészen Napoleonig. A francia tulraffinált izlés tág terre terjeszti ki a rokokó körét, amely kis helyre

roppant sokat akar koncentrálni, mintha azt jelképezné, hogy Párisban kell a világ összes ereinek összefutni...

A XIX. és XX. század embere aztán józan intelligenciával vesz példát a flegmatikus angoltól sokat érő szerénységben, nemes egyszerűségben. Az angol formák a férfividatban napjainkig az egész világon kizárólagos tért hódítottak, s velük lekerült ruházatunkról minden disz, minden sallang.

Pedig a XIV. század végén és a XV. század elején még épen az angolok ruházata volt az, amely a pompa és pazarság legmagasabb fokát érte el, úgy hogy 1363-ban az angol parlament hét törvénnyel szabályozta a férfiak viseletét a szolgálaktól kezdve egészen a lordokig.

A művelődés a mai napig régen megtanította már a férfiakat arra, hogyan kell minél egyszerűbben, izléssel öltözködni, míg ugyanilyen arányban a nők öltözete emelkedett pompában, diszítésben, drágaságban.

Míg a férfivilág élénk izgalommal figyelte a divatirányító walesi herceg — ma VII. Edvárd angol király — minden lépését, minden mozdulatát, addig a nők, akikben inkább a külsőségek iránt való fogékonyság tökéletesedett, a franciás izlésnek hódoltak meg, amely arra törekszik, hogy az emberi test alakját minél jobban kiemelje.

MÉG EGY DALT.

A „Debreczeni Szemle“ számára írta: TELEKES BÉLA.

*Még egy dalt, — az utolsó éneket!
Aztán pusztulatsz nagyratörő lelkem.
Dicsőséget mit ért itt szerzened?!
Mint éljen abból, aki élehetlen?...
Élet vásárán ingyen-csoda lettem!*

*Amin különbbé váltam nálatok,
Kik itt e földön boldogulva éltek.
Elvesztöm, hogy csak ily dalt dalolok!
Hiváságos disz: ha élek, ha nem élek...
Óh el nem vehető ugy más, bármi vétek!*

*Hol bármi kufárt is megmentetek,
Kegyelmes, népistápoló hatalmak,
Dicsőségemben éhen veszhettek,
Szabad zsákmánya én itt bármi bajnak!
Mert szép, ha költők koldussorsba halnak!*

*Megmentésemre nincsen módok,
Bár szántok, hogy így omlok pusztulásba.
Ne szánjatok, ti jó hatalmasok!
Óh más lesz e mi dolgunk számadása!
Oly könnyen engem nem szántok halálra!*

*Óh van még, ami engem is maraszt;
Vannak, kiknek kenyeret kell keresnem!
Leszek hát értük rögtörő paraszt
Leszek hát bármi, csak nem élehetlen!
Ti csak lelkemben öltetek meg engem!*

*Hadd haljanak hát mind, mind a dalok,
Amik szivemből még fölzengenének;
Lehet, — lehet, hogy velők nem halok.
Lehet, zendül is még ajkamra ének
S szót sem érdemel törpelelkűségtek!*

*De tán még így sem! Jó hatalmasok,
Tulél titeket néhány dalom, álom...
S legföljebb egy hír marad rólatok,
Hogy bűnötök sok-sok megölt dal, álom...
Ez utolsó dalt arcotokba vágom!*

Francia humor.

Sokszor halljuk ezt a kifejezést: francia szellemesség. Hogy mi ez a szellemesség, jobban mondva, hogy milyen a francia vidámság és humor, azt az újabb francia irodalmi ipartermékekből nem mindig lehet megtudni.

Az igazi francia humor, a pajkos, szikrázó élce a nagy francia klasszikus korszak alatt fejlődött ki. Most már maguk a franciák kezdik összegyűjteni, tárházakba összeszedni a francia humor termékeit, hogy el ne kallódjanak s hogy talán mintának is fennmaradjanak.

Egyik gyűjtemény címe Sarabande. Régi francia tánc nevét vette gyűjteménye élére León Vallée, a francia nemzeti könyvtár, a világ egyik legnagyobb könyvtárának könyvtárosa, ki több kötetből álló gyűjteményében, mely Párisban, a híres Veltercégnél jelent meg, egész seregét szedi össze s közli a francia szellem s humor régibb és újabb termékeinek.

Ebből a gyűjteményből adunk itt néhányat.

1400-ból való ez a közmondás: Három nap mulva megunja az ember az asszonyt, a vendéget s az esőt.

*

Görögországnak annyi híres embere közt csak hét bölcs akadt. Hány bolondja lehetett?

*

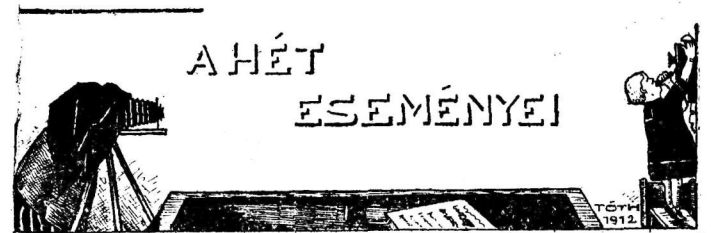
Voltaire írja: A legtöbb anekdotát és tréfás feleletet, melyeket V. Károlynak vagy IV. Henriknek tulajdonítanak, vagy száz ujkori fejedelemnek, megtalálod Athénban s régi íróinkban.

*

Hánault mondása Párisról. Furcsa hely ez: azt hiszem, hogy a világ pusztulása sem okozna feltűnést három nap mulva.

*

Mignard festő de Lenclos Ninonnál volt egy sereg író társaságában. Mignard panaszkodott, hogy lányának emlékező tehetsége teljesen megbomlott. Annál jobb, mondja Ninon, annál jobb, legalább nem fog idézni.

A beteg társadalom.

Ha politikai ujságot veszek a kezembe, csupa panaszt olvasok. Ha felveszem valamelyik szocialista lapot, egyebet sem találok benne panaszról. Ha társadalmi hírlapban akarok olvasni, ott is panaszt ér a panasz. Ha az utcán szóba állok valakivel, akkor is csak a hemzsegő és fülsértő panasz jut a fülembe. Szóval a panasz ez az uralkodó bolygó. Nem segít ezen senki. Már tudniillik a panaszok áradatán, mert manapság tényleg lehetetlen nem panaszkodni.

Rettentő nagybeteg az emberiség, rettentő beteg az egész társadalom.

Vajjon érdemes ennek a betegségnek az okát keresni, kutatni? Vagy azt hiszi valaki, meg lehet gyógyítani az emberiséget ebből a mai rettentő betegségből, amely özön gyanánt ontja a panaszt? — Ezekre a kérdésekre nem merek és mert nem is tudok válaszolni, aminthogy ezekre a kérdésekre nem is lehet helyes feleletet adni.

A mai társadalom, bátran állithatjuk, a leg-súlyosabb gyermek-betegségben szenved. Most éli egy nagy átalakulás napjait. A ma munkája a jövődönk szól. A jövődönk felépítésén dolgozik mindenki. Még talán az is, aki konok makacssággal küzd a régi állapotok fentartásain; mert a jövődönk felépítéséért folyó küzdelem nem folyhat nyugodt, biztos mederben. Ezer és ezer sulyos akadállyal kell megküzdeni s a küzdelmek sulypontja a múltért rajongók ellenállásainak megtörésére nehezedik.

De miért panaszkodunk?

Panaszunkkal sem alkotni, sem rombolni nem lehet, sem pedig erőt meríteni a küzdelmekre.

Pedig kell panaszkodni.

Lehetetlen, hogy ne panaszkodjék az emberiség; mert ez a mai átalakuló világ agyonszomorítja az emberi társadalom minden osztályát s olyan sulyos terheket rak minden ember és minden egyes család vállaira, amelyek alatt roskadozik, de kitérés nincs a terhek elől.

S ami az egyeseket nyomja, az nyomja a sok egyesek összeségét és a társadalmat.

És nincsen megszabadulás. A kor, amelyben élünk, az követel, az parancsol. Eszmék, ábrándok, hiu remények: ezek emésztenek fel szellemi és testi munkát, erőt, anyagi képességet — és szülnek panaszokat, elkeseredést.

De hiszen egyéb sincs, amit könnyen tehetünk, legalább kipanaszoljuk magunkat.

*

(×) **Fagyos szentek.** Hány embert üldöz a sors, üldöz a világ, mert úgy kerültek egy slamasztikába, hogy a véletlen körülmények léptek fel ellene vádlóul. Így jártak a szentek között Pongrác, Szervác és Bonifác. E három ur tudvalevőleg rettegett ellensége a gazdáknak. Negyediknek szegődött hozzájuk a komor, mogorva-képű Orbán is. Mind a négy a májusi kalendáriumban találja nevét s amolyan februáriusi hangulatban leledzik mégis mind a négy. Retteg, fél tőlük mindenki. Pedig ők erről nem tehetnek. Oly ártatlanok ebben a dologban, mint a ma született bárány. A természet csodálatos titka tette meg őket fagyos-szentekké. Sokszor, a legszebb tavaszi verőfényes májusi napok után arra ébredtünk, hogy minden lefagyott, valaki elvitte a termésünket, még virágjában megrázta a fáinkat és nem engedi virággá fakadni a bimbót. A kalendáriumsínálók e fagyoknak kerestek bünbakot. Jók lesznek a szentek! — mondták és ime a derék, vallásukért magukat feláldozó hősök — most egészen ártatlanul fagyos szentekké lettek.

*

= **Sursum corda.** Szomorj Emil, az *Az Ujság* illusztris munkatársa, a kiváló író az egyetlen, aki Triesztrben meg tudta környékezni a *Karpathia* nagyszívű kapitányát. Azt a kiváló embert, akinek hivatása magaslatán álló mivolta közel 800 emberi lelket mentett meg az életnek a *Titanic* hajó katasztrófája alkalmával. Ez az emberen felülálló ember bizalmasan mondta el, hogy milyen csodálatosan érezték meg

idegei a bekövetkezendő szerencsétlenséget s hogy telepathikus érzései közt a veszélyt megelőző napon összegyűjtötte tisztikarát, a legénységet s beszédet intézett hozzájuk azzal a felhívással: *Sursum corda! Fel a szivekkel!* Ime a mai reális kornak egy óriási nagy katasztrófájának kellett elkövetkezni, hogy rájőjjünk arra, amit manapság mellett újra és újra csak nagy ritkán tudunk felfedezni magunkban. Hogy ugyanis az embereknek az *eszüik* mellett *szivök*-nekis kell lenni. Lám, az emberi elme genialis alkotása csak szálló pehelyé vált a hatalmas elem: a tenger játékos hullámai közt, egy ember, egy rideg hajóskapitány *szive* pedig ugyanama tajtékos hullámok közül 800 halálra ítélt emberi léleknek adott új életet. Jégpáncéllal övezett sziveknek a gyalázatos kenyérharcokban elfásult lelkü tulajdonosai olvassák csak el a Szomorj szép írását s lássák be, hogy sok esetben ha cserben hagy bennünket az *ész*, nem segít rajtunk más, csak a *sziv*. Tehát: *Sursum corda!*

*

(::) **Szervezett költészet.** A német poéták, bizonyosságául annak, hogy megértették a kor szellemét: szociális alapon szervezkedtek. A szervezkedés reális alapja a bérminimum, amit a lipcei szervezett — költők soronként huszonöt fillérben állapítottak meg. El kell ismerni, hogy ez a díjtétel, tekintettel arra, hogy egy ilyen huszonöt filléres sor a költői üzem természete szerint csak akkor érvényes, ha egy rimmel ellátott ugyanilyen sor következik utána, vagy áll előtte — igazán nem magas, sőt ebben a drága világban határozottan alacsony. Sem a tavasz, sem a szerelem, sem a mélabú nem kívánhatja azt, hogy ennél olcsóbban valami újat zengjenek róla és a költőnek is kétségtelen joga van hozzá, hogy napi nyolc órai költés munkájával megszerezze a módját a napi nyolc órai szórakozásnak és pihenésnek. A lipcei szervezkedésnek azonban nemcsak humoros oldala van, hanem komoly is és ennek a komoly oldalnak az a tragikumája, hogy — még humorosabb. A szervezett költők abból az egészséges fölfogásból indultak ki, hogy poézisra ma már épen olyan szükség van, mint más táplálékra, mert tudvaival, hogy nemcsak kenyérről él az ember. Ez igaz. De igaz az is, hogy csak a táplálék a gyomornak és a léleknek egyaránt, ami élvezhető. A jó verset pedig minden szervezkedés nélkül is szívesen megveszik drágábban, sokkal drágábban is, mint sorát huszonöt fillérért. Itt tehát csak azokról a versekről lehet szó, amelyek ingyen se kellenek vagy legfőlebb csak ingyen kellenek. Akinek csak azért adták ki eddig a versét, mert igen olcsón mérte, annak egyáltalában nem fogják kiadni, ha többet kér érte. Így a lipcei szervezkedés határozottan javára fog válni a német költészet látható termésének, mert ami vers csakugyan megjelenik, biztos, hogy — ér valamit. Legalább is — soronként huszonöt fillért.

*

(+) **Női ügyvédek.** A válóperekben veszedelmes versenytársaik akadtak az ügyvédeknek a női ügyvédek személyében, egyelőre azonban — csak Franciaországban. A francia egyetemek jogi kara a férfiak s nők előtt egyaránt nyitva áll s e szabadságot a jogi pályára magukban hivatást érző francia kisasszonyok mind jobban ki is használják. A vidéken, de különösen Párisban mind több s több lesz a női ügyvéd. Természetes viszont az is, hogy a női kliensek pereikkel, különösen nagyobb bizalmat igénylő válópereikkel szívesebben keresik fel a női ügyvédeket, akikben asszonyi mivoltuk bántalmára hathatósabb támogatót

és szószólót várnak. Emellett a női ügyvédek a perek minden fajtáját, különösen nevezetes büntetőügyeket is örömmel vállalnak, úgy, hogy könnyen elhihető, hogy egy-egy kezdő ügyvédkisasszony is rövid idő alatt ötven-hatvan ezer frank évi jövedelmet el tud érni. Nálunk az ügyvédkisasszonyok típusára ez idő szerint még nincs kilátás s akik a „kolléganők”-től kenyerüket féltik, belátható időn belül nyugodtan alhatnak, mert a tulprodukción folytonos felpanaszolása mellett sokáig nem lehet szó arról, hogy azt a szép nemnek e pályára való özönlésével még fokozzák. A külföldön azonban ez nem mindenütt van így. Hogy csak a szomszédságba menjünk, a határos kis Szerbiában például már évekként elzöldült megengedték a nőknek jogi tanulmányok folytatását és Belgrád korzóján a fess jogászkisasszonyok alakja már megszokott jelenség.

*

(+) **A kritika ellen.** Németországban és főként Berlinben már évek óta igen heves háborúság folyik színpadi szerzők és színi kritikusok között. Talán négy éve annak, hogy a németeknek ma Gerhart Hauptmann mellett legnagyobb sikereket aratott drámairója, Sudermann egész tárca-sorozatát irt a német színi-kritika hangjának elfajulásáról. A tárca-ciklus nagyobb fele szemelvényekből telt ki és ezekből az idézetekből csakugyan meggyőződhetünk, hogy a *kulturvolk* drámabíráló aesthetikusai olyan hangon irnak szerzőkről és színpadi alkotásokról, amilyen hanggal nálunk csak a *Kukutyini Suhogó* színházi rovatában, no meg — a miniszterekről szóló közleményekben találkozhatunk. A tónusa rendesen a temperamentum és lelki egyéniség dolga. A francia kritikus csipős, de izléses, elmés, ha dicsér, és elmés, ha gáncsol. Az olasz kritikus áradozva, szinte féktelenül dicséri azt, ami tetszik neki, a lebunkózást nem ismeri. Sokkal kevésbé szigorú, mint a közönség, mert a nemzet szellemi közvagyonának gyarapítására való törekvést lát minden írói és művészeti alkotásban. Az angol kritikus komolyan vesz minden megbírálandó materiát, nem föllengző, de nem is durva és soha se maliciózus. Ez az utóbbi tulajdonság különben a nem épen fürge észjárású angol embertől teljesen idegen. A német kritikusból mindig kitör a teuton vaskosság, a meggyőződésnek tiszteletreméltó, de zsarnokian kiméretlen fanatizmusa és a munkája sokszor a maga egyéni izlésének a terrorizmusa. Más izlésnek, más szempontnak, más felfogásnak concessziót nem tesz és ha a közönségnek tetszik is az, ami neki nem tetszik, — levágja a közönséget is. Ez az oka annak, hogy a berlini színházdirectrok abban meritik ki a leleményességüket: miként tudnának megszabadulni a kritikától. A szabadjegy megvonása nem medicina. Ha nem kap jegyet a kritikus, elveszi pénzen: ez igazán nem gátolja, ha tiszteres áron veszi is meg a zsölleszkét. A Berliner Theater igazgatója Boun Ferdinánd, aki maga is drámairó, új fogással próbálkozott a kritika megkerülésére. Teljes titokban készítette elő az új darabját, a bemutatónapján a színlap egy régi drámát hirdetett és csak este jelentette a rendező a nézőtér közönségének, hogy — premiere lesz, újdonságot játszanak. Egyetlen egy kritikus se volt jelen, a darab nagyon tetszett a közönségnek, a lapok — előadás után értesülvén arról, ami történt — csak magát az esetet irták meg, hűségesen referáltak arról is, hogy a bemutatónapján zajos sikerrel járt, Bohn ur boldog volt és másnap este a színház — tátongott az ürességtől. A közönség ugyanis úgy okoskodott, hogyha Boun

ur nem merte a darabját a kritikusok ítélete alá bocsátani, akkor a Boun ur darabja nem lehet jó. Tehát, ha a darab jó volt is, a spekuláció rossz volt és ez Boun urra annál lesújtóbb. Mert nem okvetlenül szükséges, hogy egy színházdirector jó darabot tudjon írni, de okvetlenül szükséges, hogy jól tudjon spekulálni.

*

(×) **Egy partecédula.** Egy partecédula jelent meg e héten a lapokban. Szegény halott szomorú el-síratása. Nagy ur volt az elköltözött, sok előnévvel ékes és büszke, nagy familia törzsökfeje. Hát igen, ez a nagy familia, ez az, amiről érdemes egy-két szót szólni. Vagy száz név egymásután. S micsoda nevek! Hercegek elől, grófok és grófnők és császári és királyi kamarások. A hercegi név viselője pápákkal rokon és királyi családokkal sógor. És a kamarások? Micsoda szép predikátumokat fűznek a nevük elé? Hármat is, négyet is egymásután. Hanem a vége, a legvége a parténak egészen más. Ilyen nevek: Gutman, Pollák, Krausz, Klein, Rosenfeld. Mintha csak egy Rotschild gyászjelentését olvasnám. Ott is előbb következnek a lordok, a hercegek, a grófok és vicomte-ok, a másik oldalon pedig a zsidók. De már együtt vannak. A pénz már ott masiroz a korona mellett. Furcsa egy ilyen partecédula nagyon.

*

(O) **Halál.** Egy művész elhagyta a megunt szeretőjét. A leány elemésztette magát. Hirtelenül, az utolsó nagy jelenet után, a fájdalom első szédületében rohant neki az enyészet legszörnyűbb útjának. Persze, hogy forró szánakozással sóhajt utána az ember. Persze, hogy a kezünk ökölbe szorul és a szemünk elsötétül az utalattól, ha élénk kerül a gyilkos, a megrontó és könyörtelen gaz. Pedig hátha nincs igazunk? Lehet, sőt bizonyos körülmények törvényszerűsége folytán több mint valószínű, hogy felháborodásunk igazságos, — de hátha mégse az? Furfangos színpadi rendező, nagy hatásvadász, kábulatosan megtévesztő bűvész a halál. Gondoljuk csak el, ha a szegény leány másképp ítélkezik; ha halálos indulatában, mely mindenre jogot ad, nem magát szánja a szörnyű végre, hanem büntet és boszul. A halálbaúzó korbácsot visszafordítja annak az életére, aki ellene emelte, legyen az akár a férfi, akit szeretett, akár a másik asszony, aki tőle elvette. Az egész helyzet, minden tény, minden ok, minden indulat ugyanaz, mint ma. De akkor megint csak a halott után szállana a forró szánakozás, bár ő volt a megrontó gonosz. Véreskezű hetérát látnánk az igazságosztó asszonyban, akit ma mártírként síratunk meg. Nem bizonyos, hogy így lenne, de így is lehetne. Vigyázni kell, gondolkozni kell; a furfangos bűvész mindenki ellen megszöhet még a gyász csalóka fátylát. Minden emberi érzésünkön át kell szűrni, mielőtt kimondjuk a szót: — gaz. Akkor aztán jóéjszakát mondhatunk annak az életnek, amelyik ilyen hitványul gyürte le utjából a másikat. Bosszuló rejtelmek, megfogant átkok, ma még meg nem fogható titkok élnek velünk, kísérek beláthatatlan messzire! és elbujni előlük aligha lehet...

*

(::--::) **Csunya perlekedésekről** olvasunk a debreczeni lapokban. Sajátságos tünetei ezek a polemiák a mai ideges, nehéz megélhetésektől terhes kornak. Nagyon elítélendő ez a marakodás mindenképen, de különösen a sajtóban, mely különböző pártoskodással, de mindenkor tendenciózusan mutat tükröt a viszálykodásokról. Igazán legokosabb lenne, ha

a *Fővárosi Színházak Műsora* című vállalat kiadásában. A vígjáték a maga dialogusának ragyogó szellemességével, melyet *Heltai Jenő* kitűnő fordítása teljesen érvényre juttat, olvasmányos is nagyon mulatságos, ép úgy lebilincseli az olvasót, mint a színházi nézőt. A füzet a Lampel R. Wodianer F. és fiai cég kiadásában jelent meg; ára 60 fillér.

Az e rovatban felsorolt művek kaphatók **Hegedűs és Sándor** könyvkiadó-hivatalán, Kossuth-utca 4. szám.

Jegyzetek a kóristák jutalomjátékához.

Régi időkből maradt jó szokásként a karszemélyzet javára jutalomjátékot engedélyezett Zilahy Gyula szinigazgató. Nagyon helyesen!

Közkeletű hasonlat, hogy a kóristák a dicsőség névtelen közkatona. Ez a frázissá népszerűsödött hasonlat áll is, meg nem is áll. Az igaz benne, hogy a kórista névtelen is, közlegényi sorban is van, de egy igen nagy, tragikus ellentét különbözteti meg más közkatonaiktól. Napoleonnak tulajdonítják azt a mondást, hogy minden közlegény a tarsolyában hordja a marsall-botot, vagyis érdem és szerencse generálist csinálhat akármelyikből. A színészet hadseregének közkatona. Ennek a mondásnak, ennek az igazságnak éppen az ellenkezője illik.

A kórista olyan közlegény, akinek az illúzió tarsolyából a valóság már kiszedte a marsall-botot. Kiszedte, anélkül, hogy valósággal benne is lett volna. Ahány kórista, az mind egy-egy lefokozott generális. Mert ebbe a hadseregbe senki se szegődött közlegényi ambícióval. Mind azzal siettek a zászló alá, hogy Napoleon lesz belőlük, aki a tehetségével meghódítja a hirt, a dicsőség, a taps, az örök ünnepeltetés virágos birodalmait. Csak azután derült ki róluk, hogy nem Napoleonok, nem is generálisok, hanem csak közkatona. Napszámosságai a művészet zsarnokságának, amelynek a szekerehez egy varázsos erő köti őket: a hozzája közel való élés vágya; az egyetlen érzés, mely álmodozó rajongásukból számukra megmaradt. Ridegen szólva, a kórista bukott ember, aki illúzió csődtömegének sovány maradékából él.

És a sorsa annál keservesebb, mert együtt él azokkal, akiknek az álmai csakugyan teljesedtek, akik a dicsőség virágos kocsián ringatóznak és a mások eleven életében látják nap-nap után a maguk örökké gyászolt, halott ábrándjainak ragyogó képét. Az ilyen csalódott ember lelke keserű és lázongó, tele van sebbel és fájdalommal. Ha igen kevésben van meg közöttük a képesség, hogy filozófus legyen és sorsát úgy fogadja, mint igazságosat, ezen nem szabad csodálkozni, mert a magamegismerésnek és a valóság csöndes elfogadásának ez a hősi tudománya senkinek se lehet nehezebb, mint akinek nagy és szép álmai voltak valaha.

*

Kis dobos. Hogy mi a gutának kellett Ottenheimer Pál urnak ezt az állítólagos operettet megírni, azt nem keressük. Miután nem vagyunk szerföltött kíváncsi emberek, azt sem kutatjuk, hogy *Megyeri Dezső* miért fordította le azt a sületlen librettót,

amelyet Bauer Gyula „szerkesztett” össze. De hogy miért kellett a debreczeni szintársulatnak színre hozni, azt egyáltalán nem értjük. Ennél léleknelkülibb, színtelenebb színpadi éretlenséget zenében, szövegben régen hallottunk és láttunk s igazán sajnáltuk a szereplőket, akik jobb sorsra érdemes buzgósággal igyekeztek megmenteni attól, amitől nem menthették meg: a *csufos bukástól*.

Színház után menjünk a Hajnal mulatóba (Petőfi-tér 7.).

3737—1912. tksz.

Árverési hirdetmény kivonat.

A debreczeni kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság közhírré teszi, hogy Salamon Frigyes végrehajthatónak, Kovács István és neje Szabó Juliánna végrehajtást szenvedő elleni végrehajtási ügyében az árverést elrendelte, a debreczeni kir. törvényszék területén levő, a vámospércsi 1189. sz. betétben, A. I. 345., 346. hrsz. alatt felvett beltelekbeli udvarra és 381. sz. alatti házra 800 korona ezennel megállapított kikiáltási árban. És hogy a fentebb megjelölt ingatlan az **1912. évi június hó 10. napján délelőtt 9 órakor**, Vámospércs község házában megtartandó nyilvános árverésen a kikiáltási ár $\frac{2}{3}$ -án alul eladatni nem fog.

Az árverezni szándékozók tartoznak az ingatlan becsárának 20%-át készpénzben, vagy óvadékképes értékpapírban a kiküldött kezéhez letenni, avagy a bánatpénznek a bíróságnál előleges elhelyezéséről kiállított szabályszerű elismervényt átszolgáltatni.

Az, aki az ingatlanra megállapított kikiáltási árnál magasabb ígéretet tett, ha többet ígérni senki sem akar, köteles nyomban a bánatpénzt az általa ígért ár 20%-áig kiegészíteni, különben ígérete figyelmen kívül marad és a nyomban folytatandó árverésen részt nem vehet.

Debreczen, 1912 március 15.

Kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság.

A kiadmány hitelű!:

Kádoss s. k.
kir. tvszeki bíró.

Sinay,
igazg. tkvezető.

7731—1912.

Hirdetmény.

Debreczen szab. kir. város házipénztárának és a házipénztár által kezelt alapoknak 1911. évi zárószámadása egybeállítván, az az 1886. évi XXI. t.-c. 17. §-a rendelkezéséhez képest a számvevői hivatalnál a folyó évi május hó 4-ik napjától kezdődőleg 15 napi közzemlére kitétetett.

Erről a város adózó lakossága azzal értesítettik, hogy a zárószámadás az említett helyen, a hivatalos órák alatt megtekinthető, s arra, a hivatkozott törvényszakas szerint észrevételek tehetők és azok a folyó évi május hóban tartandó törvényhatósági bizottsági közgyűlést megelőzőleg 5 nappal a városi tanácshoz beadhatók.

Kelt Debreczen szab. kir. város tanácsának 1912. évi május hó 2-án tartott üléséből.

A városi tanács.

AZ ELSŐ PILSENI RÉSZVÉNY SÖRFŐZDEés a **MÜNCHENI „SPATEN“-sörgyár** ker. képviselte

Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár és Borsodvármegyék területére úgy hordós, mint üveges sörökben

Fischbein Jenő sörnagykereskedőnél

Debreczen, Hatvan-utca 30 szám alatt.

Fenti sörgyártmányok kimérve kaphatók Debreczenben a Piac- és Kossuth-utca sarkán levő

Pilseni sörház pincéje éttermében és sörösarnokában.

Donogán és Somossy

Debreczen, Kistemplom-bazár.

Menyasszonyi kelengye. Kész fehérnemű. Női divat és szőnyeg áruház.

Szabott árak. — Előzékeny kiszolgálás.

Telefon 632.

Telefon 632.

HALMÁGYI

divatháza Debreczen, Piac-utca, a főpostával szemben.

Costüm osztály.

Női- és leány-costümök, remek kivitel . . . K 30-tól.

Pongyola osztály.

Creton és mosó Delain, divatos formák . . . K 10-től.

Felöltő osztály.

Kék cheviott felöltők és Raglánok . . . K 18-tól.

Eredeti modellek.

Szolid, olcsó árak.

Előzékeny kiszolgálás. Külön mérték osztály.

URANUS

Vásártéri nyári helyiség.

E héten!

Szenzációk hete!

Hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön: **Csak 4 napig látható!****EGY ASSZONY, AKI MINDENKÉ.**

A szezon legszebb társadalmi drámája 3 felvonásban Irta: Henry Duval. I-ső felvonás: A tisztességes asszony. II-ik felvonás: A bűnös asszony. III-ik felvonás: Az elbukott asszony. I-ső felvonás: A férj lakásán. II-ik felvonás: A közvetítőnőnél. III-ik felvonás: A találkán.

Főszereplők:

A férj— — — — — Mr. Albertó Capozzi.
Az asszony — — — — — Mlle Mary, Cleo Tartarini.
A közvetítőnő — — — — — * * *

Azonkívül:

BONNOT a párisi automobil rabló halálharca és véletlen kivégzése.

Ezen előadásokra gyermekek még szülői kíséretben sem bocsájtanak be.

Előadások este pont 8-tól. Utolsó előadás este pont fél 10-től. Rendes helyárak. Bérlet-, tisztviselő- és kedvezményes trafikjegyek érvényesek. **Pénteken, május 17-én szenzációs új műsor!****SZINHÁZ**Igazg. tulajd. **SUCHAN REZSŐ.****E héten!**

Szenzációk hete!

VÁROSI SZINHÁZ.**Utolsó heti műsor:**

- Május 12-én, vasárnap délután mérsékelt helyárrakkal a **karaszemélyzet jutalomjátékául Az ártatlan Zsuzska.** Operett. Este: **Fenyvesi Emil**, a vigszínház kiváló művésze vendégjátékával a **Tanítónő.** Színmű. Kis bérlet.
- Május 13-án, hétfőn: **Fenyvesi Emil** vendégjátékával **Kis pajtás.** Vigjáték. B) bérlet.
- Május 14-én, kedden **az aradi színtársulat** vendégjátékával: **Leányvásár.** Operett. Bérletszünet.
- Május 15-én, szerdán **az aradi színtársulat** vendégjátékával **Kis gróf.** Operett. Bérletszünet.
- Május 16-án, csütörtökön **a színtársulat buosu előadása: A gyujtató,** Heyserman világhírű törvénytörési jelenete. **Baró és bankár.** Színmű. Hugó Károlytól. C) bérlet.

Hajnal Mulató

Debreczen, Petőfi-tér 7. szám.

Igazgató-tulajdonos

HAJNAL GYULA.

A főváros legkiválóbb kabaré és orfeum művészeinek vendégfellépte. Szenzációs atrakeciók.

A Pilseni sörház

Debreczen! Első Takarékpénztár épületében, bejárat úgy a Piac-, mint a Kossuth-u. felől

Sternád Ferenc vette át.

Ebédekre, vacsorákra abonemákat elfogad. Bankettek, társasvacsorákra, összejövetelekre: külön terem.

Étkezéseket házhoz hordással jutányosan elfogad.

Szabó Miklós

Debreczen, Piacz-utca 19. sz. alatt (volt Ranunkel házban)

Rendelészerűen készült, kész férfi, fiu és gyermekruha különlegességek állandóan raktáron.

Külön mértékszerinti **angol uri szabóság.**

Helyi és megyei telefon 10—64.

Legolcsóbb szabott árak minden darabon feltüntetve.

A Debreczeni Helyi Vasut Részvénytársaság

1912. évi május hó 30-án, délelőtt 9 órakor a Kereskedő-Társulat disztermében tartja

XXV. évi rendes közgyűlését,

melyre a t. részvényesek ezennel meghívotnak.

TÁRGY:

1. Az igazgatóságnak az 1911. évről szóló üzleti jelentése, az 1911. évi mérleg és a felügyelő-bizottságnak erre vonatkozó jelentése.
2. Az igazgatóságnak a tiszta nyereség felosztására vonatkozó javaslata.
3. Az igazgatóságnak és a felügyelő-bizottságnak a felmentvény megadása.
4. Igazgatósági tagok választása.

A mérleg- és zárszámadások a társaság irodájában ki vannak téve és az érdeklődők által ott megtekinthetők.

Az a részvényes, aki jogait személyesen vagy meghatalmazott útján kívánja a közgyűlésen gyakorolni, tartozik részvényeit a nem esedékes szelevényekkel együtt, a közgyűlés napját megelőző 8 nappal, tehát 1912. évi május hó 22-ig a társaság pénztáránál Debreczenben vagy a Magyar Vasuti Forgalmi Részvénytársaságnál, Budapest (V. Sas-utca 1. szám) letenni. A letett részvényekről letéti jegy adatik ki, mely a közgyűlésen való részvételre jogosító igazolványul szolgál. A részvényest a közgyűlésen minden letett részvény után 1—1 szavazat illeti meg. Két fél részvény ugyancsak egy szavazatra ad jogot.

1911. ÉVI MÉRLEG.

VAGYON	K	f	TEHER	K	f
Vasútépítési számla	3.586,400	—	Részvénytőke:		
Beruházási tartalék-alap értékpapirja	100,000	—	3000 drb. eredeti kibocsátási		
Nyugdíj- és segély-alap értékpapirjai	16,400	—	részvény 200 koronával	600,000	—
Értékpapirok	19,087	65	14,932 drb uj kibocsátási rész-		
Anyagkészlet 1911 december 31-én	47,766	70	vény 200 koronával	2.986,400	—
Pénztárkészlet 1911 december 31-én	6,322	31	Beruházási tartalék-alap	100,934	90
Alföldi takarékpénztár folyószámla-követelés	17,901	72	Törlesztési tartalék	31,953	77
Adósok	241,690	37	Pálya- és jármű fentartási tartalék	15,000	—
			Felülvizsgálati hiányok tartaléka	3,496	55
			Nyugdíj- és segély-alap	44,000	49
			Tartalék-alap	3,112	99
			Értékesítési tartalék-alap	500	—
			Fel nem vett osztalékok	973	—
			Átmeneti tételek	22,209	68
			Hitelezők	11,596	68
			Debreczen város hozzájárulása	2,000	—
			Nyereség-egyenlegül	195,390	69
	4.035,568	75		4.035,568	75

1911. ÉVI VESZTESÉG- ÉS NYERESÉG-SZÁMLA.

TARTOZIK	K	f	KÖVETEL	K	f
Értékesítési tartalék-alap javadalmazása	500	—	Nyereség-áthozat 1910. évről	18,000	18
Részvénytőke törlesztési hányada	10,000	—	Üzleti fölösleg	197,477	85
Beruházási tartalék-alap javadalmazása	934	90			
Igazgatósági jutalékok	5,609	40			
Nyugdíj- és segély-alap javadalmazása	1,869	80			
Rendes tartalék-alap javadalmazása	1,173	24			
Nyereség-egyenlegül	195,390	69			
	215,478	03		215,478	03

Debreczen, 1911 december 31.

Hochstädter Ernő, könyvvezető.

AZ IGAZGATÓSÁG:

Mayerszky Mihály, igazgató.

Kardos László,
Ormody Lajos,

Dr. Kemény Mór,
Dr. Szirmai Rikárd,

Dobieozki Sándor, elnök.
Komlóssy Dezső,
Uhlarik Béla,

Dr. Magoss György,
Urbán Adolf,

Márk Endre,
Zádor Lajos.

A FELÜGYELŐ-BIZOTTSÁG:

Kövy Lajos,

Dr. Megyery Pál,

Pucher Ottmár,

Ronosik Lajos,

Szávay Gyula.